

Notitie Voortgang uitvoering Kaderrichtlijn Water 2013

1. De context

De Kader Richtlijn Water (KRW) heeft tot doel de kwaliteit van het oppervlaktewater (chemisch en ecologisch) en het grondwater (kwaliteit en kwantiteit) te verbeteren. De maatregelen hebben een resultaatsverplichting en de doelen moeten uiterlijk in 2027 zijn bereikt.

Op dit moment is de uitvoering van de eerste planperiode, die tot eind 2015 loopt, halverwege. Er volgen nog 2 planperiodes tot 2027.

De implementatie van de KRW is in Nederland georganiseerd via stroomgebieden van de grensoverschrijdende rivieren. Provincie Utrecht heeft te maken met deelstroomgebieden Rijn West en Rijn Oost. Deelstroomgebied Rijn Midden heeft in april 2013 besloten aan te sluiten bij Rijn Oost. Dat betekent dat Waterschap Vallei en Veluwe en provincie Utrecht deelnemen in deelstroomgebied Rijn Oost.

De deelstroomgebieden leveren via het Informatiehuis Water data aan. Een (indicatieve) selectie van maatregelen wordt gebruikt voor een rapportage aan de Tweede Kamer over de uitvoering van het Nationaal Water Plan (Water in Beeld). Doel van de rapportage van het Rijk is om zowel nationaal als per (deel)stroomgebied een overzicht te krijgen van de voortgang in de uitvoering. Het betreft sterk geaggregeerde eenheden.

Rijn West maakt ook een eigen voortgangsrapportage voor het deelstroomgebied met een globaal beeld van de uitvoering door verschillende partijen in het deelstroomgebied. Rijn-Oost brengt dit jaar geen afzonderlijke voortgangsrapportage over 2013 uit. De voortgang is gepubliceerd in de KRW Agenda Rijn-Oost 2016-2021 "Blijven werken aan schoon water" van 24 april 2014 en in de nieuwsbrief RBO Rijn-Oost "Waterbericht" van mei 2014. (zie link aan einde van deze notitie). De regionale documenten geven een beeld van de maatregelen uitgevoerd in 2013 in relatie tot de totale opgave tot 2015.

2. Leeswijzer

Eerst wordt kort geschetst welke activiteiten de provincie Utrecht in 2013 heeft ontplooid (3a). Om dit in perspectief te plaatsen volgen de hoofdlijnen van de voortgang op regionaal niveau in Rijn West en Rijn Oost, met name de inspanningen van andere overheden (3b). Tenslotte volgt nog een landelijk beeld uit de rapportage Water in Beeld aan de Tweede kamer (3c).

De rapportages op deelstroomgebied kijken niet naar effecten van maatregelen op de waterkwaliteit. Voor veel maatregelen zijn de verwachte effecten op waterkwaliteit pas na een aantal jaren meetbaar.

3. Wat kan er globaal over de prestaties in 2013 worden geconcludeerd?

a. De prestaties van de provincie Utrecht in 2013

Provincie Utrecht is verantwoordelijk voor de uitvoering van maatregelen voor grondwater. Voor grondwater is er een relatie met bodemsanering, natuur en drinkwaterbeleid. Ook via het instrument Agenda Vitaal Platteland levert de provincie een bijdrage aan de uitvoering van maatregelen met een positief effect op de KRW-doelen. Hier komen ook maatregelen in beeld die door de agrarische sector worden genomen. Verder is er ook een relatie met N2000 en TOP trajecten (verdrogingsmaatregelen).

Grondwater

De maatregelen van de provincie Utrecht liggen op schema. Hieronder volgen de activiteiten die zijn uitgevoerd in 2013.

Diffuse bronnen Utrechtse Heuvelrug

Het programma Schoon grondwater Utrechtse Heuvelrug, met de KRW-maatregelen voor de reductie van de bestrijdingsmiddelen, is in 2013 geëvalueerd. De afgesproken maatregelen zijn uitgevoerd en/of ondergebracht in het Convenant Afkoppelen Utrechtse Heuvelrug (2010). Datzelfde geldt voor de maatregel met betrekking tot het terughoudend strooibeeld op de Utrechtse Heuvelrug. Met de actualisatie van de Provinciale milieuverordening (2013) zijn de regels uit het Convenant nu van toepassing op alle grondwaterbeschermingsgebieden in de provincie Utrecht. Vervolgacties van het programma zijn opgenomen in het nieuwe Uitvoeringsprogramma Drinkwater (2014RGW79).

Winnings menselijke consumptie

Voor alle openbare drinkwaterwinnings zijn de afgelopen jaren gebiedsdossiers opgesteld. De laatste zijn in 2013 afgerond. De maatregelen uit de gebiedsdossiers zijn, in overleg met de gebiedspartners, in 2013 verder uitgewerkt tot het Uitvoeringsprogramma Drinkwater.

Eén van de KRW-maatregelen is dat van de zeven belangrijkste Utrechtse industriële- en eigen winningen voor menselijke consumptie (o.a. Vrumona, Heinz, RCN Het Grote Bos) de kwaliteitsgegevens worden opgevraagd en geanalyseerd (feitendossier). Dit project is in 2013 gestart. In 2014 zullen deze dossiers worden afgerond en besproken met de betreffende bedrijven.

Bodemverontreinigingen

Het onderzoek en de aanpak van ernstig verontreinigde bodemlocaties vordert gestaag. De potentiële risicolocaties voor de winningen voor menselijke consumptie uit het Stroomgebiedbeheerplan (SGBP1) zijn de afgelopen jaren onderzocht. Circa 15 % van de locaties is op de Spoedlijst terecht gekomen. Een deel van deze locaties is inmiddels ook gesaneerd.

N2000

Wat betreft de hydrologische maatregelen voor de Natura 2000-gebieden voert de provincie de regie, de uitvoering ligt grotendeels bij de waterschappen.

De onderzoeksmaatregelen voor de verschillende N2000-gebieden zijn in de voorgaande jaren reeds uitgevoerd. De uitvoering van de hydrologische maatregelen in de N2000-gebieden Botshol, Kolland & Overlangbroek, Oostelijke Vechtplassen en Hel / Blauwe Hel (onderdeel van N2000-gebied Binnenveld) wacht nog op bestuurlijke besluitvorming over de te nemen maatregelen en het vaststellen van de beheerplannen. In het Noorderpark, (onderdeel van OVP) vindt afstemming plaats in het kader van het op te stellen Watergebiedsplan van Ws. AGV. In een ander deel van OVP, de Bethunepolder, is het waterschap in 2013 begonnen met de inrichtingsmaatregelen; in september 2014 wordt, naar verwachting, het waterpeil opgezet. De (Utrechtse) maatregelen in de Schraallanden van De Meije (Onderdeel van N2000-gebied De Nieuwkoopse plassen) zijn in voorgaande jaren reeds uitgevoerd.

Oppervlaktewater

Voor het maatregelen in het oppervlaktewater heeft Provinciale Staten in 2008 het Programma uitvoering KRW-maatregelen provincie Utrecht vastgesteld, met een budget van 1 miljoen euro. De projecten uit dit programma zijn alle uitgevoerd. Op 24 februari 2014 is de eindrapportage over het programma in de Cie RGW geagendeerd (2014RGW22).

Met de stimulering van de projecten heeft de provincie Utrecht een versnelling teweeg gebracht voor de uitvoering van maatregelen van de waterschappen.

b. Regionaal

Rijn West

In 2013 zijn in Rijn-West belangrijke stappen gezet in het werken aan een betere waterkwaliteit. Een mijlpaal was het geredkomen van het advies "Nutriëntenmaatwerk in de polder" en het Besluit tot Samenwerking en de uitvoeringsovereenkomsten die daaruit voortkwamen. De goede samenwerking binnen Rijn-West en zeker ook met de agrarische sector werpt hier zijn vruchten af.

Een tweede belangrijk product was het eindrapport Stroomgebiedafstemming, waardoor de afwentelingsopgave nu duidelijk en goed onderbouwd in beeld is. Beide resultaten worden onderstaand, naast de andere resultaten, nader toegelicht.

Er is in 2013 een flinke slag gemaakt bij onder andere de gebiedsdossiers voor drinkwaterwinnings, emissie maatregelen. Ook de uitvoering van natuurvriendelijke oevers is goed op gang gekomen. (zie Diagram 1). Het aantal maatregelen in uitvoering is flink groot. Daar zitten veel maatregelcategorieën van grote omvang bij, zoals baggeren, aanleg van natuurvriendelijke oevers en het realiseren van vispassages. Maatregelen waarvan de uitvoering nog weinig op gang gekomen is, zijn afkoppelen verhard oppervlak; aanpassen waterpeil, verdiepen watersysteem, aanleg zuiveringsmoeras, aanleg leefgebieden en aanpassen begroeiing langs water.

In 2013 is het aantal gefaseerde of ingetrokken maatregelen beperkt. Maatregelen waarbij een aanzienlijk deel is gefaseerd en/of vervallen: baggerwerk, wetland/uiteraard, overige inrichtingsmaatregelen, visstandbeheer. Bij aanleg natuurvriendelijke oevers, vispassages en aanpassen waterpeil is 10 tot 20% vervallen of gefaseerd.

Bij 7 van de 8 waterschappen is de uitvoering stevig voortgezet. Bij 1 waterschap (buiten provincie Utrecht) is in 2013 weinig voortgang geweest, o.a. door reorganisatie.

Er zijn 7 waterschappen die verwachten de maatregelen uit SGBP-1 eind 2015 te hebben gerealiseerd, in 2 gevallen gaat het om bijgestelde plannen waarbij een aantal maatregelen is gefaseerd. Bij een beperkt aantal maatregelen zal vertraging optreden. Daarentegen is er hier en daar ook sprake van realiseren van extra maatregelen, met name natuurvriendelijk oevers en vispassages.

De realisatie van het maatregelenpakket van Rijkswaterstaat ligt op schema. De maatregelen in het rivierengebied richten zich op het vergroten van leefgebied (zoals kwel- en nevengeulen) en het verbeteren van de vispasseerbaarheid.

In 2013 zijn verschillende vispassages en projecten bij oevers en uiterwaarden in uitvoering gekomen. Een enkel project loopt vertraging op door problemen bij de grondverwerving of vergunningprocedures. Het project De Kier in de Haringvlietluizen is ook in volle gang. Er wordt gewerkt aan de realisatie van een zoetwaterkanaal in Zuid-Holland en de planning is om in 2018 stapsgewijs de bediening van de sluis aan te passen volgens het Kierbesluit.

De waterkwaliteit van de rivieren in Rijn-West is momenteel van redelijke kwaliteit. Het grootste knelpunt vormen de nutriënten in het water. De ecologische toestand van de rivieren voldoet nog niet aan het gewenste KRW doelbereik. Vooral de doelstellingen voor vis lopen achter bij wat de KRW beoogt.

De algemene toestand van het grondwater is in grote lijnen onveranderd gebleven (meetjaar 2012). De algemene chemische toestand is goed, met uitzondering van het grondwaterlichaam Duin Rijn-West. Er zijn in de grondwaterlichamen van Rijn-West verhoogde concentraties van nitraat, fosfaat en bestrijdingsmiddelen aangetroffen, maar deze blijven, met uitzondering van Duin Rijn-West, binnen de norm. De omvang van de grondwateronttrekkingen is in evenwicht met de aanvulling van de aanwezige grondwatervoorraad. Knelpunten zitten vooral op lokaal niveau.

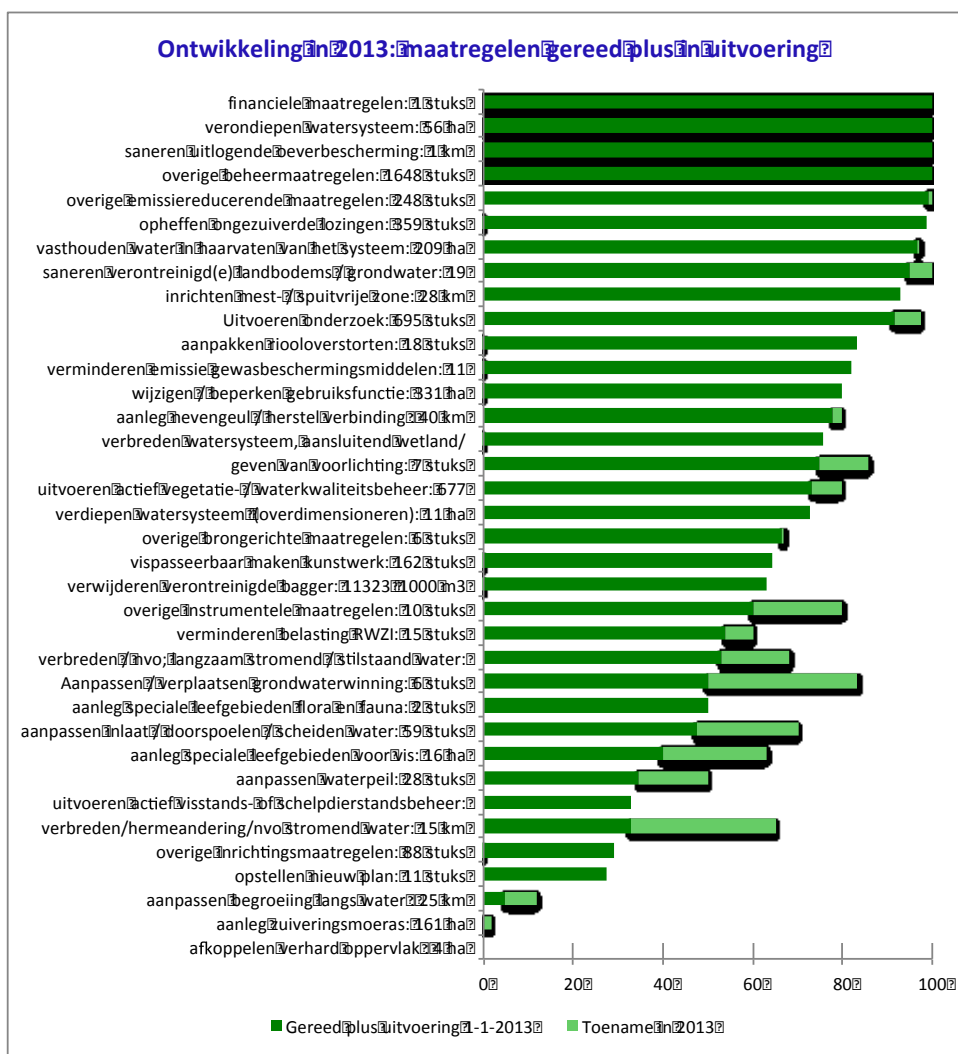

Diagram 1: percentage maatregelen dat gereed is of in uitvoering per 1-1-2014, ten opzichte het Stroomgebiedbeheerplan van 2009.

In maart 2013 heeft het RBO-Rijn West het eindadvies “Nutriëntenmaatwerk in de polder “ vastgesteld: het spoorboekje voor de aanpak van emissies van nutriënten naar sloten en plassen in het stroomgebied van Rijn-West, uitgewerkt via gebiedsgericht maatwerk voor de deelgebieden bloembollen, veenweiden en diepe polders. Op 12 juni legden RBO-Rijn West, LTO-Noord en KAVB hun intentie om gezamenlijk aan de slag te gaan met het advies vast in een bestuurlijk “Besluit tot samenwerken”. Deze verklaring is dezelfde dag nog overhandigd aan minister Schultz van Infrastructuur en Milieu.

De uitwerking van het Besluit tot samenwerken voor het *veenweidegebied* kreeg vervolgens zijn beslag op 14 oktober met de ondertekening door 11 partijen van de Bestuursvereenkomst nutriënten in veenweiden. In deelgebieden is men bezig met voorbereidende stappen, anticiperend op het beschikbaar komen van financiële middelen uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU (POP-3), vanaf 2015.

De staatssecretaris van EZ heeft in het najaar van 2013 in een brief aan de Tweede Kamer aangegeven meer relatie te willen leggen tussen mestbeleid en KRW-beleid. Daarnaast ziet de staatssecretaris het belang van regionaal maatwerk zoals in Rijn-West. Voor de afstemming tussen Rijk en regio is een belangrijke rol weggelegd voor het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO-Nederland.

Er is in Rijn-West sprake van afwenteling, zowel vanuit het buitenland, vanuit Rijn-West naar de benedenstroomse Rijkswateren (waaronder de Noordzee). De belangrijkste probleemstoffen zijn stikstof, fosfaat, koper en zink. Dat is de hoofdconclusie uit het eindrapport Stroomgebiedafstemming Rijn-West dat in juli 2013 is verschenen.

Relatief levert Rijn West binnen het internationale Rijnstroomgebied een hoge bijdrage aan vrachten van stikstof, fosfaat, koper en zink. De grootste bron van stikstof en fosfaat is uit- en afspoeling in het landelijk gebied, gevolgd door RWZI's en ongezuiverde lozingen. Voor koper en zink zijn RWZI's en ongezuiverde lozingen, uit- en afspoeling landelijk gebied en verkeer en vervoer belangrijke bronnen.

Voor maatregelen in de landbouw is de nutriëntenaanpak Rijn-West leidend. De zuiveringsinspanningen van RWZI's worden ten minste gehandhaafd. Hier is maatwerk de oplossing, waterschappen moeten blijven zoeken naar kosteneffectieve maatregelen ook als het gaat om aanscherping van de zuivering. Daarnaast verzoekt het RBO Rijn West het Ministerie van IenM om in het nationale beleid in te blijven zetten op een brongerichte aanpak van de besproken probleemstoffen en om afwenteling en maatregelen te agenderen bij andere lidstaten via bestaande internationale fora (Waterdirecteurenoverleg Brussel, Riviercommissies, Ospar).

Rijn Oost

Overheden en andere partners in Rijn-Oost hebben sinds het vaststellen van het 1e Stroomgebiedbeheerplan (2009) een flinke inspanning geleverd bij het uitvoeren van maatregelen. (zie diagram 2)

Zo is er flinke voortgang geboekt bij:

- aanleg van natuurvriendelijke oevers: 356 km inmiddels gereed (ruim 60% van planning t/m 2015);
- realiseren van vispassages: ruim 90 stuks gereed, eenzelfde aantal in uitvoering (70% van planning);
- aanpassen rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's): 13 gereed, 2 nog in uitvoering (samen 90% van planning);
- actief vegetatie- en waterkwaliteitsbeheer langs 437 km beken en watergangen gereed of in uitvoering (69%);
- ruim 100000 ha visstands- en schelpdierbeheer in het IJsselmeergebied
- uitwerken van gebiedsdossiers voor alle grondwaterwinningen;
- aanpak van de verdroging.

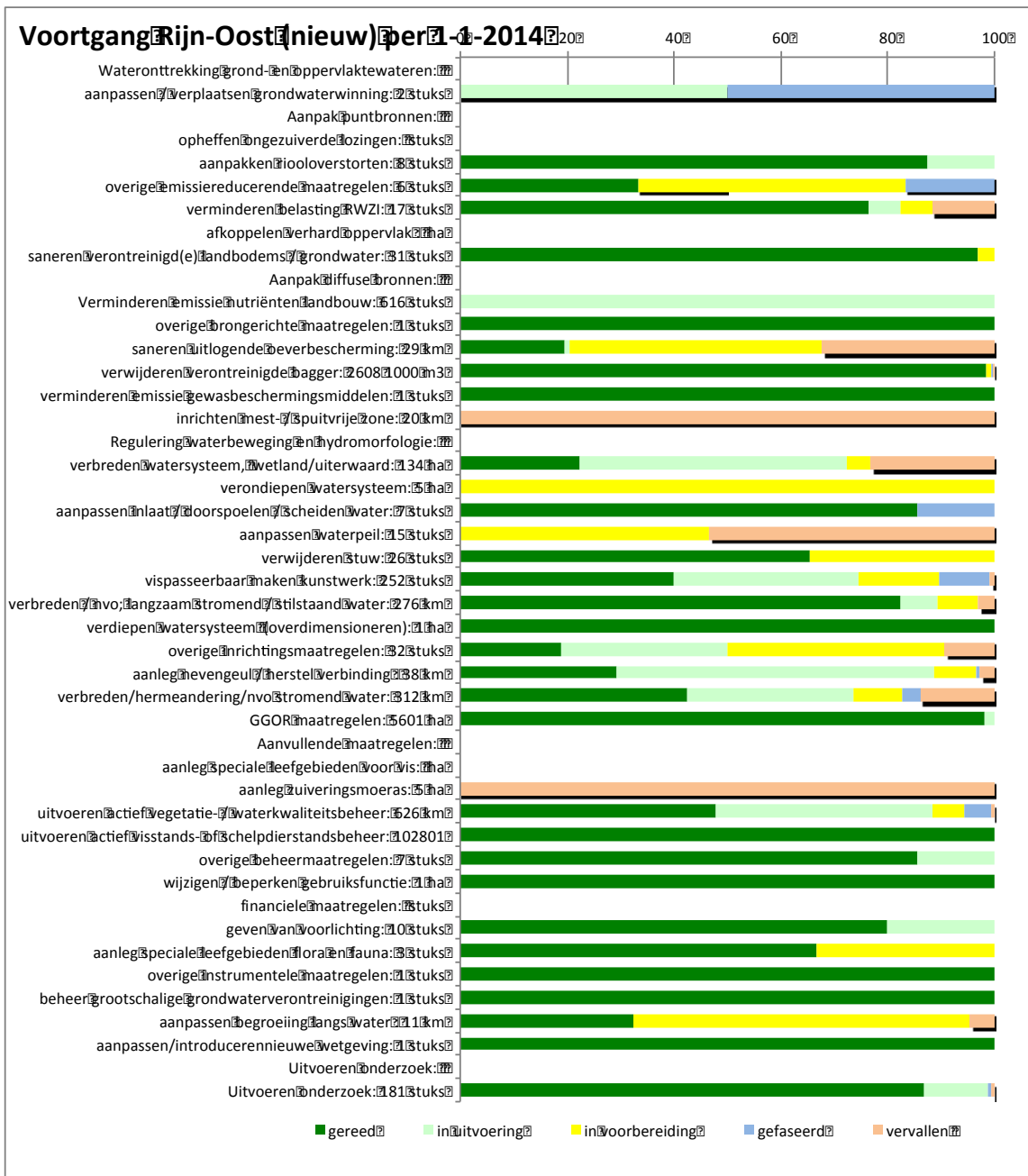

Diagram 2 geeft de volledige stand van zaken van de voortgang per 1 januari 2014.

De waterschappen liggen goed op schema met de uitvoering en hebben in 2013 goede voortgang geboekt. Rijkswaterstaat ligt op schema, maatregelen komen naar verwachting uiterlijk in 2015 gereed.

Ook de provincies liggen op schema. De gebiedsdossier zijn afgerond, wat betekent dat bedreigingen voor deze winningen in kaart zijn gebracht. Er is in 2013 gewerkt aan de uitvoeringsprogramma's. In de loop van 2014 vindt hierover besluitvorming plaats. Bij een aantal winningen zullen in de komende periode maatregelen nodig zijn. Bij de antiverdrogingsprogramma's en bij de Natura2000 gebieden is op een aantal punten voortgang geboekt: in een aantal N2000-gebieden zijn de maatregelen uitgevoerd, in een aantal andere gebieden moet worden gewacht op landelijke besluitvorming (bijvoorbeeld over PAS) of duidelijkheid over de haalbaarheid van maatregelen.

De uitvoering van inrichtingsmaatregelen, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers is aanvankelijk langzaam op gang gekomen. Oorzaken zijn onder andere de lange voorbereidingstijd, de noodzaak van grondverwerving en de verandering van rijksbeleid voor de Ecologische Hoofdstructuur en het ILG. In 2013 is de uitvoering goed op gang gekomen en is er een flinke inhaalslag gemaakt. Veel inrichtingsmaatregelen zullen nog in 2014 of 2015 gereed komen, maar er zal ook een aantal projecten worden gefaseerd naar de volgende periode.

Een beperkt aantal maatregelen is vervallen, in de meeste gevallen vanwege nieuwe inzichten in de effectiviteit. Bijvoorbeeld de slibvang die Waterschap Vallei en Veluwe bij Renswoude heeft geplaatst in de Lunterse beek, om in de beekbodem fosfaatrijk slib af te vangen dat na recycling opnieuw voor bemesting kan worden gebruikt, is minder succesvol dan verwacht. Het waterschap overweegt daarom om geen mudtrap in de Moorsterbeek te plaatsen. De formele besluitvorming hierover, moet nog plaatsvinden. Er is ook een goedkoper alternatief gevonden voor de problematiek van het Valleikanaal, waardoor het saneren van de riooloverstorten onnodig was. Als een maatregel teveel schade oplevert voor andere gebruiksfuncties kan dat ook een reden zijn om de maatregel te laten vervallen. Het gaat bijvoorbeeld om het aanleggen van mest- en spuitvrije zones, de aanleg van een zuiveringsmoeras, aanpassen van het waterpeil, saneren van uitlopende oeverbescherming en enkele beheer- en inrichtingsmaatregelen.

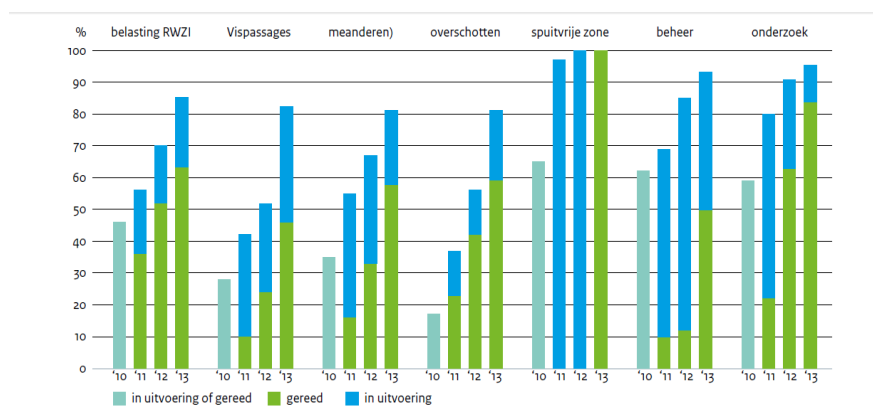
Een aantal maatregelen is gefaseerd tot de periode 2016-2021. Bij inrichtingsmaatregelen ligt de oorzaak vaak in de niet beschikbaar zijn van gronden en/of de benodigde tijd voor planvorming en vergunningen. In de meeste gevallen zullen deze maatregelen in de eerste jaren van de volgende planperiode worden uitgevoerd. Als gevolg van een kabinetsbezuiniging is ook een aantal maatregelen in Rijkswateren doorgeschoven naar volgende perioden.

In het algemeen is de chemische kwaliteit van het oppervlaktewater in Rijn-Oost niet veranderd. Voor prioritaire stoffen voldoen 115 van de 189 oppervlaktewaterlichamen, voor specifiek verontreinigende stoffen voldoen 50 waterlichamen. Er zijn sterke regionale verschillen. Vaak gaat het om één of enkele stoffen, onder andere barium, ammonium, PAK's, tribulytin, koper en zink. Bestrijdingsmiddelen worden in het oppervlaktewater in heel Rijn-Oost boven de norm gemeten. Een voorbeeld is imidacloprid, een insecticide dat gezien wordt als oorzaak van bijensterfte en ook van sterfte bij waterdieren zoals kokerjuffers en waterkevers. Bestrijdingsmiddelen zijn vooral afkomstig uit de landbouw, maar in stedelijke gebieden ook vanuit het beheer van de openbare ruimte, sport- en recreatieterrainen en van particulieren.

Metingen laten in het oppervlaktewater de aanwezigheid zien van medicijnresten zoals antibiotica en hormoonstoffen. Om de gevolgen te bepalen zijn meer metingen en onderzoek nodig.

c. Landelijk beeld

De uitvoering van gebiedsgerichte maatregelen uit de stroomgebiedbeheerplannen vordert goed. Eind 2013 is meer dan 75 procent van de KRW-maatregelen gereed of in uitvoering. Een steeds groter deel is gereed. De verwachting is dat er eind 2015 voor sommige maatregelen meer is gerealiseerd dan in 2009 werd afgesproken en voor sommige maatregelen minder. De verschillen zijn echter beperkt.

Uitvoering voor een representatieve selectie van KRW-maatregelen (Bron: Informatiehuis Water)

Op basis van metingen tot en met 2013 voldoet ongeveer 40% van de waterlichamen aan de doelen voor algen en vissen, en ruim 20% voor waterplanten en kleine ongewervelde waterdierpjes. Dit is een toename van 2 – 10% ten opzichte van de beoordeling in 2009. Voor fosfor en voor stikstof voldoet inmiddels bijna 50% van de waterlichamen aan de doelstellingen. Meer

dan 95% van de oordelen van de chemische toestand van het oppervlaktewater voldoet aan de Europese normen. Bovendien is het nitraatgehalte in grondwater bijna overal binnen de norm van de Nitraatrichtlijn.

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

In 2013 startte de Nederlandse land- en tuinbouwsector samen met de waterbeheerders de eerste gebiedsprocessen van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, dat zowel in de KRW als in het deelprogramma Zoetwater van het Deltaprogramma is ingebracht. De wateropgave (kwaliteit, kwantiteit) wordt in samenhang opgepakt. De maatregelen die in het kader van het zogeheten derde Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) in aanmerking komen voor financiële ondersteuning, zijn in beeld gebracht en door de sector en de waterbeheerders besproken met de provincies en het ministerie van Economische Zaken.

d. Internationaal

Op Europees niveau vond Nederland draagvlak bij andere lidstaten en de Europese Commissie voor aanvullende indicatoren voor de toestand van het water. Met het bestaande principe 'one-out, all-out' is het beeld van de toestand te negatief en is de inmiddels opgetreden verbetering van de waterkwaliteit in Nederland niet zichtbaar. Bovendien is het resultaat van de methode niet goed vergelijkbaar tussen lidstaten. Zoals aangegeven in de beleidsreactie op het OESO rapport Nederlands Waterbeleid blijven de ambities op het gebied van de waterkwaliteit onveranderd hoog. (Zie voor link onderaan notitie).

Voor meer informatie:

- Memo Huidige toestand KRW-oppervlaktewaterlichamen als basis voor het SGBP 2 juli 2014
- Water in beeld met bijbehorende brief minister IenM mei 2014
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/waterkwaliteit/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/05/20/aanbieding-water-in-beeld-2013.html>
- Brief minister IenM aan TK Beleidsreactie op OESO rapport
<http://www.rijksoverheid.nl/zoeken/periode/afgelopen-jaar/ministerie/ministerie-van-infrastructuur-en-milieu?keyword=oeso&search-submit=Zoek>
- Voor Rijn-Oost- de voortgang is vooral beschreven in de laatste nieuwsbrief:
<http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/uitvoering-nationaal/rijn-oost/@38200/nieuwsbrief-3/>
- Rijn- Oost Bestuurlijke samenvatting "Blijven werken aan schoon water" en meer uitgebreid in de KRW-Agenda:
<http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/uitvoering-nationaal/rijn-oost/krw-agenda/@38023/krw-agenda-2016-2021/>
- Voor Rijn West <http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/publicaties-krw/publicaties-rijn-1/mijlpalen/@38639/schoon-water-beeld-2/>